

Handläggare
Jamie Tokic
08-50812078

Till
Södermalms stadsdelsnämnd
22 februari 2024

Utredningen om barn och unga i samhällsvård SOU 2023:66

Remiss från Kommunstyrelsen KS 2023/1359

Förvaltningens förslag till beslut

1. Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Ärendet förklaras omedelbart justerat.

Sammanfattning

Regeringen gav i uppdrag åt en särskild utredare att se över och föreslå åtgärder för hur kvaliteten i vården kan öka när barn och unga placeras i familjehem, jourhem, stödboende, hem för vård och boende (HVB) inklusive särskilda ungdomshem. Utredningen har strävat efter att ta fram förslag som utgår från vad barn och unga med erfarenheter av samhällsvård själva uttrycker. Barn och unga som blir placerade har ofta en uppväxt präglad av utsatthet. Varje individs upplevelse är unik men det finns ett gemensamma erfarenheter av samhällsvården.

Betänkandet innehåller ca 130 förslag samt fem områden som behöver utredas särskilt. Förslagen bedöms leda till en förbättrad samhällsvård för barn och unga, bättre förutsättningar efter avslutad vård samt minska risken både för att barn och unga utsätts för och begår brott när de är i samhällsvård och efter att vården har upphört. Förslagen innebär en ambitionshöjning som på sikt kommer ge positiva samhällsekonomiska konsekvenser men initialt kräver en satsning på ca 600 miljoner kronor för önskad effekt.

Sammanfattningsvis är förvaltningen positiv till utredningens slutsatser men kan se stora utmaningar med att verkställa de föreslagna åtgärderna utan att det tillskjuts omfattande resurser på såväl statlig som kommunal nivå.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har remitterat ärendet Betänkandet – För barn och unga i samhällsvård (SOU 2023:66) till Södermalms stadsdelsnämnd för yttrande senast 23 februari. Ärendet har även remitterats till stadsledningskontoret, socialnämnden, utbildningsnämnden, Farsta stadsdelsnämnd och Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd.

Varje år är mellan 25 000 – 30 000 barn och unga i samhällsvård för att deras behov av olika anledningar inte kan tillgodoses i det egna hemmet. Barn och unga som växer upp i samhällsvård har kraftiga överrisker för kriminalitet, hemlöshet, arbetslöshet, bristande försörjningsförmåga och fysisk och psykisk ohälsa.

Den 7 oktober 2021 gav regeringen i uppdrag åt särskild utredare att se över och föreslå åtgärder för hur kvaliteten i vård kan öka när barn och unga placeras utanför sitt eget hem. Syftet med utredningen är att säkerställa att barn och unga i samhällsvård ska garanteras trygghet, säkerhet och en i övrigt god vård. Utredningens uppdrag är att föreslå åtgärder för hur kvaliteten i vården kan öka när barn och unga placeras i familjehem, stödboende eller hem för vård och boende, inklusive inom Statens institutionsstyrelse (SiS). Barnkonventionen är utgångspunkten för utredningen som i alla delar ska beakta barns och ungas erfarenhet. En annan utgångspunkt är vårdkedjeperspektivet som handlar om syfte, sammanhang och delaktighet för barn och unga över tid. Utredningen ska även utgå från ett helhetsperspektiv på barnet och den unges rättigheter och behov som innebär att vårdkedjan ska knytas ihop med andra insatser för hälsa, utbildning och övergången till vuxenlivet.

Ärendet

Utredningen visar att många barn i samhällsvård saknar brist på sammanhang, trygghet samt goda och nära relationer och har kommit fram till ett antal förslag om åtgärder/förändringar.

Statens ansvar

Genom att ge Socialstyrelsen i uppdrag att samordna statens stöd till kommuner, regioner och verksamheter och genom att ta fram en ny struktur för uppföljning bedöms förutsättningar för en bättre och mer likställd vård för barn och ungdomar öka. Socialstyrelsen ska kunna samla in information från kommuner, Inspektionen för vård och omsorg (IVO), SiS, barn och ungas erfarenheter och synpunkter och samköra uppgifter ökar insyn och kontroll av vårdgivare.

Vårdkedjan

I syfte att tydliggöra socialnämndens skyldigheter för att stärka stödet till barn och unga innefattar en god vård bl.a. utbildning, hälso- och sjukvård, stöd i kontakt med föräldrar, syskon och andra

närstående. Utredningen föreslår att formalisera beslut om var barn och unga ska vistas under vårdtiden och om vistelsen ska ändras ska en flytt planeras noga. Inför beslut om flytt ska nämnden särskilt beakta barnets inställning till vården, relation till vårdnadshavare, föräldrar, syskon med flera, särskilda behov och det enskilda barnets behov av kontinuitet.

Utredningen föreslår även att socialnämnden ska ansvara för att ge vårdnadshavare och föräldrar stöd och annan hjälp som de behöver när ett barn vårdas utanför det egna hemmet.

För att vård med stöd av Lagen om vård av unga (LVU) i hemmet ska kunna användas ändamålsenligt föreslår utredningen att för unga som vårdas med stöd av 3 § LVU ska socialnämnden få besluta om särskilda villkor som förutsättning för att vården ska genomföras i det egna hemmet.

Familjehemsvården

Utredningen föreslår att det ska finnas krav på tillstånd för familjehem samt att detta även innefattar krav på grundutbildning. Förslaget innebär även att ett nationellt register över familjehem för barn och unga ska upprättas och förvaltas hos IVO. Familjehem ska även ges möjlighet till stöd under kvällar och helger och att högst tre barn får placeras i samma hem. Tydliggörande av ansvarsfördelning mellan ansvarig nämnd och konsulentstödd verksamhet är nödvändig och ersättning ska betalas direkt till familjehemmet.

HVB och stödboenden

Vård på institution ska endast ske om vården bäst kan tillgodoses där. Föreståndare i dessa vårdformer ska ha ett tydligt ansvar för att leda det dagliga arbetet, utveckla och följa upp verksamheten. För såväl föreståndare som för medarbetare ska kraven på kompetens höjas. Utredningen föreslår därutöver att regeringen bör utreda vilka befogenheter ett HVB-hem behöver för att kunna genomföra vården på ett tryggt och säkert sätt inklusive om SiS särskilda befogenheter behöver justeras.

Vård vid Statens institutionsstyrelse (SiS)

Utredningen föreslår att det ska finnas en central funktion dit barn och unga kan vända sig för att lämna klagomål på vistelsen. När det gäller kroppsvisitation eller ytlig kroppsbesiktning ska endast få utföras eller bevittnas av någon av samma kön om den unge inte har andra önskemål.

Hälso – och sjukvård samt tandvård

Utredningen föreslår att tillgång till hälso- och sjukvård samt tandvård för barn och unga i samhällsvård ska regleras i lag.

Hemregionen ska ansvara för kostnader och regionen där barnet eller den unge vistas i ska erbjuda hälsoundersökning. Utredningen föreslår att regeringen ska initiera ett utvecklingsarbete om mobila team för att öka tillgängligheten.

Utbildning

Utredningen föreslår att skolan ska genomföra en särskild kunskapsbedömning i samband med att vården inleds. Skolverket, Skolpedagogiska skolmyndigheten (SPSM), Sveriges kommuner och regioner (SKR) med flera bör ges i uppdrag att utveckla stödmaterial utvärdera arbetssätt för att förbättra skolresultaten för barn och unga i samhällsvård.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom sociala avdelningen. Ärendet har behandlats i förvaltningsgruppen och pensionärsrådet den 12 februari 2024.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Det finns ett stort behov av att reglera och kvalitetssäkra vård av barn och unga som av olika skäl inte kan bo tillsammans med sina vårdnadshavare. Barn som placeras utanför sitt hem har rätt till samma trygghet, säkerhet och god omvårdnad, som alla barn. Förvaltningen välkomnar resultatet i utredningen och det är positivt att rättighetsperspektiv och vikten av att barn görs delaktiga och blir lyssnade på särskilt lyfts fram. Utredningen definierar områden som är särskilt angelägna att utveckla för att skapa en mer säker vård för utsatta barn och ungdomar samt en ökad kontroll på de som närmast ansvarar för det enskilda barnet. Utredningen lyfter även fram statens ansvar och föreslår en rad förändringar för att skapa bättre förutsättningar för lärande, systematisk kontroll och för att säkerställa kunskapsutveckling.

Forskning visar att barn och unga som växer upp i samhällsvård löper betydligt högre risk för kriminalitet, hemlöshet, arbetslöshet, bristande försörjningsförmåga och sämre fysisk och psykisk ohälsa. Forskningen konstaterar att det finns två områden där samhället kan göra stor skillnad för placerade barns framtid; att de lyckas i skolan och att ge dem goda förutsättningar för bra fysisk och psykisk hälsa. Dessa två områden är centrala för att barn i samhällsvård ska utvecklas gynnsamt och berörda huvudmän gemensamt och var för sig ansvarar för insatser som kan göra skillnad för det enskilda barnet. Förvaltningen menar att detta gemensamma ansvar bör förstärkas ytterligare. Vidare ska beprövade insatser användas och som beaktar bästa tillgängliga kunskap, barnets situation och kontextuella omständigheter samt den professionella expertisen.

Även om förvaltningen ställer sig bakom utredningen som helhet och de förslag som lämnas finns det stora utmaningar att verkställa föreslagna förändringar. Den sociala barnvården i Sverige tampas med hög personalomsättning vilket påverkar kontinuitet för och kunskap om de enskilda barnen. Det påverkar i synnerhet relationen mellan barnen och ungdomarnas och deras socialsekreterare.

Det är redan idag en stor utmaning att hitta familjer som är beredda att ta emot ett barn eller en ungdom i sitt hem för en kortare eller längre period, ibland en hel uppväxt. De barn och ungdomar som idag behöver placeras i familjehem har ofta en omfattande problematik som är svår för en familj att möta och det kräver både utbildning, stöd och ibland att en vuxen är hemma på del- eller heltid. Att reglera och öka kontrollen är nödvändigt men det förutsätter parallellt insatser som möjliggör att öka antalet familjehem.

Sammanfattningsvis är förvaltningen positiv till utredningens slutsatser men kan se stora utmaningar med att verkställa de föreslagna åtgärderna utan att det tillskjuts omfattande resurser på såväl statlig som kommunal nivå.

Barnrättsanalys

Förvaltningen uppfattar att förslagen i utredningen kan innebära en bättre situation för barn och unga i samhällsvård. Bland annat förväntas förslagen innebära en större delaktighet för barn och unga genom ett antal olika förslag för att förstärka och förbättra beslutsprocessen och uppföljningen av vården. Detta är förenligt med artikel 12 i barnkonventionen som handlar om att alla barn har rätt att uttrycka sin mening och få den respekterad. Även tydliggörandet av tillgång till hälso- och sjukvård vid särskilda ungdomshem, särskilda kunskapsbedömningar med krav på specialpedagogisk kompetens i skolan och ökad kompetens hos personal och föreståndare vid stödboende och hem för vård eller boende samt ökat stöd till familjehem kan ha positiv betydelse för barn och unga i samhällsvård.

Jämställdhetsanalys

Förvaltningen uppfattar att förslagen i utredningen kan ge positiva effekter för den aktuella målgruppen, oavsett om de är flickor eller pojkar. En vidare jämställdhetsanalys genomförs därför inte.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden överlämnar tjänsteutlåtandet till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Alexandra Wynn
Stadsdelsdirektör

Maria Klemets Hellberg
Avdelningschef

Bilagor

1. Betänkandet – För barn och unga i samhällsvård (SOU 2023:66) volym 1
2. Betänkandet – För barn och unga i samhällsvård (SOU 2023:66) volym 2

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Alexandra Wynn, Stadsdelsdirektör	2024-02-04
Maria Klemets Hellberg, Avdelningschef	2024-02-02